

## **Трима мъдри европейци разговарят върху темата: Кой е „вечният” носител на информация?**

**Проф. Толя Стоицова, д.н.**

Книгата „Това не е краят на книгите” (2011) от Умберто Еко и Жан-Клод Кариер, които отговарят на въпросите на Жан-Филип дьо Тонак, впечатлява с мъдростта и простотата на разсъжденията относно миналото, настоящето и бъдещето на най-старата медия – книгата. Уникалното в разговора на тези наши мъдри съвременници е, че въпреки използването на компютрите от самите тях, те продължават да колекционират книги с твърдата увереност, че няма нищо по-преходно от „непреходните носители на информация” в дигиталната епоха. Доводите им наистина карат интелектуалния човек да се замисли сериозно. Докладът дебатира някои от най-интересните разсъждения на двамата почти 80-годишни мъдрци, за които редакторът на книгата и автор на предговора Милена Цветкова пише, че „няма какво да губят нито се борят за кариера и поклонници ...”, а ние ще добавим – защото просто имат и двете.

С развитието на информационните технологии и несъмненият бум на информация, както свикнахме да го наричаме с клише, веднага се породи и въпросът – а как да съхраним огромния обем информация; как да го запазим за следващите поколения, така, че човешката история да не бъде изгубена. Прибързаният отговор, че всяка нова технология за информационно съхранение със сигурност е по-добра от предишните, се оказва не само прибързан, но и твърде повърхностен, а може би и изцяло неверен.

Темата за „вечните” носители на информация, която се обсъжда формално или неформално в академичната общност вече от години, изведнъж отново ме провокира към размисъл, когато попаднах на книгата „Това не е краят на книгите” (2011) от Умберто Еко и Жан-Клод Кариер, които отговарят на въпросите на Жан-Филип дьо Тонак. И, ако наименованието на увертюрата към това произведение „Книгата няма да умре” крие в себе си лична позиция и отношение, то още първата глава: „Няма нищо по-нетрайно от трайните носители” е откровено предизвикателство, което заслужава внимание.

Малко за уникалността на книгата. Тя представлява запис на интервюта или по-скоро разговор под надслов „Не се надявайте, че ще се отървете от книгите”, иницииран от френския журналист и писател Жан-Филип дьо Тонак. Той разговаря на две различни

територии с двама ерудирани и остроумни мъже през 2009 г. Това е се случва в планинската къща на Умберто Еко в Монте Чериньоне, Италия и в жилището на Жан-Клод Кариер в Париж. В този своеобразен разговор тримата мъже засягат 64 въпроса, свързани с миналото, настоящето и бъдещето на книгите, както и доста по-общите въпроси, засягащи съхраняването на информацията изобщо. Няма да бъде пресилено да кажа, че всъщност отговорите-размисли по тези въпроси имат енциклопедичен обхват, защото дават своеобразна панорама на развитието на човешката цивилизация през погледа на историята на книгите.

Лайтмотивът на цялата дискусия между тези големи съвременни мислители не е да се отрекат новите технологии. Според мен идеята на разговора е да предизвика сериозно мислене върху простата, но затова и особено ценна теза, че новите технологии не заместват (или изместват) старите, а просто ги допълват и обогатяват, при това при определени условия. Някои от тези условия, меко казано можем да наречем озадачаващи. И още нещо. За първи път си позволявам да предам толкова дълги цитати. Но ми се струва кошунство да ги преразказвам – толкова добре и уникално сега изразени от авторите си, че ми се иска и участниците в конференцията да се запознаят с тях в буквален вид. Пои този начин искам да изразя и уважението си към Умберто Еко, Жан-Клод Кариер и разбира се към умело задаващия въпросите журналист Жан-Филип дьо Тонак.

“Дали книгата наистина ще изчезне поради появата на интернет? Писах на тази тема – казва Умберто Еко<sup>1</sup>– когато му беше времето, в момент, когато въпросът беше на дневен ред.

И от тогава всеки път, когато поискат да кажа мнението си, не мога да добавя нищо ново, освен да пренапиша същия текст. Никой не се дава сметка, че се повтарям, защото няма нищо по-неиздавано от онова, което вече е било публикувано, а и защото общественото мнение (или поне журналистите) постоянно живее с фикс-идеята, че книгата ще изчезне (или поне журналистите смятат, че техните читатели живеят с тази фикс-идея), и всеки от тях неуморно задава един и същи въпрос ...

Всъщност има твърде малко неща за казване. С интернет се върнахме в азбучната ера. Дори и за миг да бяхме повярвали, че живеем в цивилизацията на образите, компютърът ни изпрати в Галактиката на Гутенберг, така, че отново сме принудени да

четем. А за тази цел ни трябва носител. Това не може да бъде самият компютър. Прекарайте в четене два часа пред компютъра си и очите ви ще заприличат на топки за тенис. ... Между другото компютърът е зависим от електричеството, а и човек не може да чете, ако е във ваната, например, или пък, ако е полегнал на една страна в леглото си. Така, че книгата е по-гъвкаво „сечиво“.

... Вариациите на книгата като обект не са променили нито нейната функция, нито „синтаксиса“ ѝ от 500 години насам. Книгата е като лъжицата, чука, колелото и длетото. След като човек веднъж ги е изобретил, по-добри със същото име не може да измисли. ... Книгата е преминала изпитанието и е трудно да си представим, че за същата цел е възможно да се изобрети нещо по-добро от книгата. Може би тя ще еволюира – например съставните ѝ части ще се променят, може би един ден страниците ѝ няма да са от хартия. Но пак ще се остане книга.”

А ето и един от дискутираните въпроси, зададен от Жан-Филип дьо Тонак<sup>2</sup>:  
*...”Какво обаче можем да кажем за носителите, които ни се струваха твърде подходящи за трайно съхраняване на информацията и на нашата памет (дискети, CD-ROM) и на които вече обърнахме гръб?”*

Какво ни казва Жан-Клод Кариер<sup>3</sup>: „През 1985 г. тогавашният министър на културата Жак Ланг<sup>4</sup> ме помоли да създам нова школа за кино и телевизия и да поема отговорността за нейното развитие – школата „FEMIS”. Тогава събрах няколко страхотни специалисти под ръководството на Джак Гайос и в продължение на десет години – от 1986 до 1996 г., не само я оглавявах, но и играех главна роля в съдбата ѝ. ...

Едно от сериозните ни затруднения се появи при показването на филми на студентите. Когато гледахме някой филм с цел изучаване и анализ, се налагаше да прекъсваме прожекцията, да връщаме лентата назад, да спиране, после да пробягваме няколко кадъра напред. А това беше невъзможно с класическо копие. Тогава разполагахме с видеокасети, разбира се, но те се изхабяваха много бързо. След три-четиригодишна употреба вече не ставаха за нищо. Точно по същото време се създаде Парижката видеотека, която имаше задачата да запази всички фотоматериали и филми за столицата. Имахме възможност да избираме – да архивираме на видеокасети или на компактдискове, които тогава наричахме „трайни носители”. Парижката видеотека предпочете

видеокасетите и направи сериозна инвестиция. На други места експериментираха с гъвкави дискове, за които разпространителите говореха чудеса. Две или три години по-късно в Калифорния се появи ново универсално чудо – CD-ROM (Compact Disk Read Only Memory). Да, най-сетне имахме решение на проблема. Почти навсякъде се правеха изумителни демонстрации. Спомням си първия записан на CD-ROM филм, който гледахме. Беше за Египет. Бяхме направо смаяни... покорени. Всичко живо се прекланяше пред това нововъведение, което сякаш отстраняваше трудностите, над които ние – професионалистите по изобразяване и архивиране на информацията, си блъскахме главите от години. А на практика американските заводи, които произвеждаха тези „чудеса“, затвориха още преди седем години...<sup>5</sup>.

Сякаш от векове ползваме мобилните си телефони и многообразието от така наречените iPod-и, които вършат все повече и повече „подвизи“. Казват, че японците си пишели романите на телефоните и от там директно ги изпращали на издателите<sup>6</sup>. ...Кой знае какво още ще се случи?”

И по-нататък двамата големи наши съвременници продължават темата за възхода, а защо не и за „падението“ на всяка нова технология, подчертавам – без да отхвърлят възможностите, които тя дава, като Жан-Клод Кариер добавя<sup>7</sup>:

„Когато се появи DVD-то, помислихме, че най-сетне разполагаме с идеалното средство, което ще реши проблемите ни със съхраняването на филмите и ще ни спести организирането на съвместни видеопроекции. До този момент няхах собствена филмотека. Тогава си казах, че благодарение на DVD-то най-сетне разполагам със „собствен траен носител“. Сега пък ни примамват с дискове, чийто формат е извънредно малък, но за да разчетем съдържанието му, ни трябва нови четящи устройства. Те, както и устройствата за четене на електронни книги, побират и значително количество филми. Добрите ни стари DVD-та ще идат на свой ред в зимника, освен, ако не запазим старите си устройства, за да можем да четем съдържанието им.

Впрочем това е и една от тенденциите на нашето време: да събираме изобретенията, които технологията хитро се старае да демодира. Един приятел, белгийски кинотворец, пази в мазето си 18 компютъра само и само да може да гледа стари филми.”

Тази история, която разказва френският интелектуалец, а и много други, са с една единствената цел да защити с убедителни примери идеята си, че „няма нищо по-нетрайно от трайните носители на информация“<sup>8</sup>. Разсъжденията за преходността на съвременните дигитални носители не е никак нова. Но може би има малко други учени и творци, които така убедително да защитават подобна теза. При това – не случайно още в началото на изложението ги нарекохме „съвременни мъдреци“, не само, защото са на уважителна възраст, но защото са интелектуалци, добре познати в света със своите приноси за развитието на духовността у съвременния човек.

Следващият пример на Жан-Клод Кариер и едновременно с това – довод в подкрепа на тезата му за преходността на съвременните информационни носители, е свързан с притежаваната от него малка книжка, отпечатана в Париж през XV век на латински език. На последната страница на тази книга имало и текст на френски език, в който думата „предназначен“ е изписана така: „призначен“. Изводът, който прави изследователят е, че въпреки, че системата за изписване, както и датите от календара да са променени, ние лесно откриваме и буквално прочитаме смисъла на написаното доста лесно. Но не можем да разчетем касетата или CD-ROM-а, ако не притежаваме подходящото точно за тях техническо устройство. По този повод, като възкликване от страна на Кариер звучи разсъждението му с характер на реторичен въпрос<sup>9</sup>: „Значи можем все още да четем текст, напечатан преди пет века. Но не можем да разчетем касета или CD-ROM, които са създадени само преди няколко години. Освен, ако не запазим всички стари компютри в мазетата си“.

И, ако Кариер разсъждава за трудностите в използването и съхранението на информация, или най-общо негативните съпътстващи ефекти на новите носители, то Умберто Еко обръща внимание на достъпа до информация – като интелектуална възможност, но за съжаление, зависеща от материалните възможности на хората. Новите технологии обаче променят достъпа до информация.

Умберто Еко дава следният пример<sup>10</sup>: „Само преди няколко години „Патрологията“ на Мин<sup>11</sup> (в 221 тома!) се предлагаше на CD-ROM... за към 50 000 долара. На тази цена изданието можеше да бъде купено единствено от големите библиотеки и оставаше недостижимо за бедните изследователи, въпреки, че в средите на медиевистите туктаки

започна весело пиратство. А в момента с най-обикновен абонамент можеш да получиш онлайн достъп до цялото съдържание. Същото стана и с „енциклопедията” на Дидро, която съвсем неотдавна издателство „Робер” предложи на CD-ROM. Днес я намирам онлайн напълно безплатно.”

Изводът, който е очевиден от словата на Умберто Еко е, че при новите технологии едно от безспорните преимущества е, че на практика заличават границите между бедни и богати, или в социален и политически смисъл – новите технологии допълнително демократизират обществото като дават равен шанс на всички за достъп до познанията, съхранени от цялото човечество.

Друг извод, до който журналистът Жан-Филип дьо Тонак достига, задавайки своите въпроси и слушайки внимателно разсъжденията на събеседниците си е, „...че, нарастващата скорост, с която остаряват всички носители ни принуждава постоянно да обновяваме работната си и архивиращата си техника, а заедно с това и начина си на мислене”<sup>12</sup>.

Освен съхранението на текст и образи, разговорът за съхраняването на аудиовизуалната продукция се разширява и достига по естествен път до възможностите за съхранението на звука.

По отношение на звука, Жан-Клод Кариер<sup>13</sup> се връща към един въпрос, който и по-рано беше подложен на обсъждане в разговора му с Умберто Еко:

„...Как в днешно време да се направи филмотека? Какъв носител да се избере? Как да държиш в дома си копия на филми, записани на ленти. Ще ти трябва прожекционна кабина, специална зала, място, където да ги съхраняваш. Знаем, че записите на видеокасети променят цветовете си и кадрите избледняват, а и лентата се износва. Със CD-ROM-овете е свършено. DVD-тата скоро ще ги последват. А и както ни предупреждават, не се знае дали в бъдеще ще разполагаме с достатъчно енергоизточници, за да могат апаратите ни да работят. Нека само да си припомним големия токов удар в Ню Йорк през юли 2006 г. И да предположим, че той се разпространи на много места и че трае дълго. Без електричество всичко е изгубено. Начаса. Но в замяна на това, когато цялото ни аудиовизуално наследство изчезне, ще имаме възможност да четем книги – на дневна светлина или на свещ вечер. Двадесети век е първият век, който ще остави образи в

движение от собствената си история, както и записани звуци, но носителите им са крайно несигурни. Не е ли странно? Нямаме никакъв запис на звук от миналото! Можем само да си представяме, че песента на птичките и ромонът на ручеите са били същите.”

И както подобава на учен и интелектуалец като Умберто Еко – продължението на темата е налице<sup>14</sup>:

„Това обаче не се отнася за човешките гласове – размишлява Еко. – В музеите има легла на нашите предци – те са с малки размери. Изводът е, че хората са били по-дребни<sup>15</sup>. А това веднага води до предположението, че и тембърът на гласовете им е бил различен. Когато слушам стара плоча на Карузо, се питам дали разликата между неговия глас и гласовете на големите днешни тенори се дължи единствено на звукозаписната техника и носителя, или просто гласовете на хората в началото на двадесети век са били различни. Не като нашите. Между гласа на Карузо и гласа на Павароти има десетилетия протеин и развитие на медицината. Италианските емигранти в Съединените щати в началото на миналия век са били високи метър и шестдесет, а днес внуците им са над метър и осемдесет!”

Нека спрем до тук. Вместо изводи Кариер задава сериозни въпроси<sup>16</sup>: „...Така или иначе, ако визуалната или звуковата памет на XX век се изтрие при гигантски токов удар например или по друга причина, ни остава книгата. Винаги ще намерим начин да научим едно дете да чете ... Въпросът е какво да правим, когато една култура е заплашена...Как да я спасим? И какво от нея да спасим?”

Нека да завърша като не давам отговори, а прибавям нови въпроси, които са по-скоро реторични. Или пък подтикват към размисъл съвременните интелектуалци: Например, възможно ли е да има вечен носител на информация? И независимо от трайността на информационните носители, не са ли хората – носители на ценности, които правят изборът за това какво и как да се съхрани в човешката история?

## Литература и бележки

---

<sup>1</sup> Еко, Умберто и Кардиер, Жан-Клод. Това не е краят на книгите. Издателство: Enthusiast Libris, с., 2011. с. 30-31.

---

<sup>2</sup> Еко, Умберто и Кардиер, Жан-Клод. Това не е края на книгите. Издателство: Enthusiast Libris, С, 2011. с. 37-38.

<sup>3</sup> Пак там, с. 37

<sup>4</sup> Жан Ланг е министър на културата на Франция в периодите 1981 – 1986 и 1988 – 1993. Бел. авт.

<sup>5</sup> Разговорът между изследователите се води през 2009 г. Бел. авт.

<sup>6</sup> В Япония жанрът се нарича „keitai shosetsu” или „телефонен роман” (англ. portable/cellphone novel). ... През 2007 г. в топ 5 на литературните бестселъри на Япония четири бяха „keitai shosetsu”.

<sup>7</sup> Еко, Умберто и Кардиер, Жан-Клод. Това не е края на книгите. Издателство: Enthusiast Libris, с., 2011. с. 40.

<sup>8</sup> Това е един от най-силните лайт-мотиви натезата на Жан\_клод Кариер в целия му разговор с Умберто Еко и с Френския журналист Жан-Филип дьо Тонак.

<sup>9</sup> Еко, Умберто и Кардиер, Жан-Клод. Това не е края на книгите. Издателство: Enthusiast Libris, с., 2011. с. 41.

<sup>10</sup> Пак там, с. 39.

<sup>11</sup> Патрологията е богословска дисциплина, която изследва живота, дейността, творчеството и християнския мирогл Еко, Умберто и Кардиер, Жан-Клод. Това не е края на книгите. Издателство: Enthusiast Libris, с., 2011. с. 41.

<sup>12</sup> Еко, Умберто и Кардиер, Жан-Клод. Това не е края на книгите. Издателство: Enthusiast Libris, с., 2011. с. 41.

<sup>13</sup> Пак там, с. 48.

<sup>14</sup> Пак там, с. 49

<sup>15</sup> Съществува и друга хипотеза – че древните хора не смеели да легнат на леглата напълно хоризонтално, защото вярвали, че така ще умрат. Затова спели в полуседнала поза. Това е също довод, леглата в музеите да бъдат значително по-малки от днешните. Бел. авт.

<sup>16</sup> Еко, Умберто и Кардиер, Жан-Клод. Това не е края на книгите. Издателство: Enthusiast Libris, с., 2011. с. 50.